

Sümegei József:

A középkori bátai apátság és a Szent Vér templom története

Az apátság helye, alapítása, történetének első évszázadai

A középkori bátai bencés apátság – a mai Szent Vér templom helyén – a Dunántúli-dombság Duna medencére néző utolsó lankáján állott. Alatta kanyarodott a Sárvíz egy utolsó, hogy rövid, pár száz méter után a Dunába szakadjon. A monostor a Sárvíz torkolatában, s mint ilyen, a Sárköz természetes fókuszában feküdt. A volt római hadiút is érintette az apátságot, így az a vízi és szárazföldi utak találkozásában létesült.

Az ősi – már kelták és rómaiak által lakott – települést először Szent István király oklevele említi 1018-ban, amikor a pécsváradi apátságnak birtokokat adományozott. Ebben körülírta a Duna mellett fekvő, Bátató nevű halászfalu határait.

1093-ban Szent László király alapított apátságot Szent Mihály arkangyal tiszteletére, s bencés szerzeteseket telepített le. Györffy György szerint királyi udvarházat szenteltek fel monostornak, így jött létre az apátság, de hogy maga az alapítás tényleg László műve volt-e, vagy Szent László csak adományokat és oklevelet adott a már fennálló királyi apátságnak, az nem dönthető el egyértelműen a Szent László privilégiumára utaló szavakból.

A 11-12. századból egyetlen adatunk sincs az apátságról, csak sejtjük, hogy feladata a környék félig pogány, besenyő népességének térítése volt. 1241-ben súlyos csapás érte Magyarországot, a tatár pusztítás. Kádán kán seregei 1242 februárjában átkeltek a befagyott Dunán, s felégették a Dunántúlt. Ekkor pusztul el a monostor első egyháza is.

A gyors újjáépítés érdekében a tatárjárás után az uralkodó magánszemélyeknek adományozta egyes egyházak kegyúri jogát. Egy 1267-ben kelt oklevélből értesülünk arról, hogy a bátai apátság kegyura István, Koromszói Péter fia, a kegyúri jogot azonban 1291-ben III. András elvette tőle és saját hívének, Kemény baranyai ispánnak adta.

Az Árpád-ház kihalásával az országban teljes lett az anarchia, a tartományurak ragadták magukhoz a hatalmat. Az áldatlan állapotnak Károly Róbert vetett véget azzal, hogy levette az ellene fellázadó főurakat, a belső rend helyreállítása azonban hosszabb időt vett igénybe. 1311-ben például László, kalocsai érsek foglalta el az apátság Apáti nevű faluját, - mely 300 tiszta ezüst márkát ért – és 26 évig magának adóztatta. Nem sokkal később a pécsi püspök foglalta le Nyárad mezővárosát hat falujával, számtalan jószágával együtt. Eközben Koromszói István és Bakócai Egyed, akiktől a kegyuraságot 1291-ben elvették, a monostorra támadtak, számtalan falujától, szőlőjétől, halászó helyétől, telkeitől, egyéb javaitól megfosztották és kezükben tartották. Megkaparintották a monostor kiváltságleveleit, kelyheit, drága miseruháit, főpapi jelvényeit (apáti süvegjeit, gyűrűit, pásztorbotjait, könyveit, sok aranyát és ezüstjét.).

A cseh származású Boleszláv apát 1332-ben a pápai nuncius útján panaszt is tett XII. Benedek pápánál a szomszédok hatalmaskodásai miatt, 1340-ben pedig szemé-

lyesen kereste fel a pápát Avignonban, hogy monostorának pápai védelmet szerezzen. A pápa az ügy kivizsgálását az esztergomi érsekre bízta.

Boleszláv apátsága alatt és azt követően a monostor jelentős kulturális központtá vált: Ezt bizonyítja egyrészt Pál apát 1377-ből származó sírköve, mely az európai uralgó stílusirányzathoz tartozik epigráfiai szempontból, másrészt az a tény hogy a hét, középkorban egyetemet végzett bencés szerzetes közül három bái volt: 1414-ben Pál apát György szerzetesével iratkozott be a bécsi egyetemre, 1439-ben pedig László apátot találjuk az egyetem hallgatóinak sorában.

A bái csata

1439-ben Albert király halálával kiéleződtek a ligaküzdelmek Magyarországon éppen akkor, amikor délről török támadás fenyegetett. A Garai-Cillei párt a Délvidéken szított felkelést, s már útban volt Buda felé, hogy a nemesség által választott lengyel származású Ulászló királyt elűzze. Ulászló 1440 végén Hunyadi János szörényi bánt küldte ellenük. A délről jövő Garai seregével Bátaszékig jutott előre, s itt ütött tábor. Hunyadi seregeinek közeledtére – mivel itt csatavívásra alkalmas terep nem volt – visszavonult Bátára, amelynek kegyura is volt, s itt ismét tábort vert. Követte őt Hunyadi, s 1000 lépésre az ellenségtől olyan helyen erősítette meg táborát, ahonnét legkevésbé láthatták. Másnap hajnalban zajlott le a véres csata a monostortól délre fekvő magaslaton, melyben Hunyadi megverte Garai seregét, s ezzel megszilárdította az Ulászló párt pozícióit. Jutalmul erdélyi vajdává, s nándorfehérvári kapitánnyá nevezte ki a király.

A győztes csata vezére nem feledkezett meg a szomszédos monostorról később sem, számtalan kinccsel halmozta el annak templomát, s ezt a hálát beoltotta egész családjá lelkébe.

A 15. század közepétől a török pusztításig

A 15. század második felében sem volt zavartalan az akkor más országos hírvé apátság élete. 1457-ben ugyanis Tamás vránai perjel, Nagyvölgyi László és Nagy **Simon** foglalták el Bátát, a monostort várrá alakították át, s innen pusztították a vidéket. Az áldatlan állapotnak Mátyás trónra lépése vetett véget. Rendeződött az apátság élete is, mert a kegyúr, Garai László özvegye Széchi Dénes bíborossal egyetértve olyan személyre bízta az apátságot, aki lelkiismeretesen rendezi annak zilált ügyeit. Ezért 1460-ban István minorita szerzetesre bízta az apátság vezetését, „*mivel az apátság a korábbi apátok gyenge és rendetlen kormányzása alatt nagy veszteséget szenvedett javaiban és jogaiban.*” Tudjuk, hogy István ideje alatt új virágkorát élte az apátság, sőt 1464-ben II. Pius pápa az apátságnak azt a jogát, hogy a megyéspüspök helyett közvetlenül az esztergomi érsek alá tartozzon, megerősítette.

A 16. század első éveiben reformmozgalom indult a bencés élet felvirágoztatására Tolnai Máté pannonhalmi főapát vezetésével. Létrehozták a magyar bencés kongregá-

ciót, melynek lelkes támogatói között ott volt Tamás, majd utóda Mucsei János bátai apát is.

1512-ben Ulászló király a Perényieknek adta az apátság kegyuraságát. A krónikás kortárs, Szerémi György így emlékezik vissza ezekre az időkre: „Így tett Perényi Imre, Perényi Péternek az atyja is Bátán az apátsággal, ahol a szent csoda megtörtént sok év előtt. Becstelenséget terjesztett János apátról és kizáratta, ki megszegyenülve ide-oda futkosott. És az ő halála után fia, Perényi Péter teljesen kiverte a szerzetes testvéreket, végül monostorukba, mint egy istállóba tette lovait, s a mi urunk, Jézus Krisztus vérének saját kezével megragadva várába, Siklósra vitte.” János apát nem is bírta sokáig a zaklatásokat, 1515-ben Pannonhalmán szabad akaratából lemondott az apátságról, fél év múlva pedig Ulászló király visszavette a kegyuraságot a Perényiektől.

1526-ban ismét szomorú események szemtanúja az apátság. Augusztus 18-án érkezett meg a király a sereggel, majd haditanácsot tartottak, s hosszas tárgyalások után Tomori Pált és Szapolyai Györgyöt nevezték ki fővezérnek. A király itt hallgatott utoljára misét, majd meggyónt és áldozott. A következő eseményeket tudjuk: a mohácsi síkon elszenvedett vereség megpecsételte a magyar állam sorsát, János bátai apát is életét vesztette a csatában.

A bátai szerzetesek nem várták be a törököt, a kincsekkel Pannonhalmára menekültek. A török megpróbálta felgyújtani a monostort, de az nem égett le, s így már 1526 őszén visszatért az ereklye és az élet is Bátára. 1529. június végén Mehmet bég ismét betört Bátára, s egy részét felégette. Ez idő tájt haladt át Bátán János király Sze-recsen Péter tolnai főispán kíséretében és éjszakára a monostorban szálltak meg, ahol a torony feketére füstölődött ablakmélyedései még a néhány évvel korábbi pusztítást idézték.

1535-ben még új apátot neveztek ki, aki 1539 elején felkereste János királyt, s egy aranyozott ezüstkupával kedveskedett neki. 1539. július végén azonban hirtelen török támadás érte Bátát, s végleg elpusztult az apátság és a Szent Vér ereklye is. Augusztus elején a pápai követ az esztergomi érsekkel beszélgetett, s azt írta naplójába, hogy „a napokban a török prédára hajtotta egy Bata nevű város összes lakosát, körülbelül tízezer embert. Ebben a városban nagy híre volt Krisztus Oltáriszentségből kifolyt csodálatos vérenek”.

A 16. század humanista írói – Verancsics Antal, Gregoriánc Pál, Oláh Miklós – még megemlékeznek az ereklyéről, majd fokozatosan eltűnt a történelmi emlékezetből. Csak egy legenda élt tovább a bátai nép ajkán, mely szerint az egyik barát a török közeledtére a közeli barlangban akarta elrejtetni az apátság kincseit és a Szent Vért. A törökök azonban észrevették és üldözték a barlang bejáratáig, ott azonban a barát tüzes kerékké változott és senkit sem engedett közel a szent ereklyéhez.

A középkori bátai apátság leírása

A 14-15. századbeli bátai apátság temploma egy szerzetesi templom tipikus formáját mutatta, amelynek északi és nyugati oldala mellett emelkedett a kolostor. A kolostorépület egyik szárnya egy sor szobahelyiségből, illetve cellából és egy előttük levő fo-

lyosóból állt. A folyosó padlóját díszítés nélküli padlótégla borította, míg a cellákban ez gerendákra szegelt padló volt. Az északi oldalon voltak az ablakok, amelyek keretét homokkőből faragták. A kolostor kerengője és közösségi helyiségei az épülettömb nyugati oldalán álltak. A főbejárat délnyugatról vezetett a kolostorba. Az egyik nagyobb teremben egy cserépkályha volt, amely fehérfoltos, sötétszürkére kiegészített agyagból készült. Felületét vékony grafitréteggel vonták be. A következő helyiség a káptalanterem lehetett, amelyben egy gótikus cserépkályha darabjai kerültek elő. A megtalált zöldmázás, félköríves kiképzésű csempék a kályha koronájához tartozhattak. Ebben a teremben őrizhették a könyveket is, mivel a falak mellett reneszánsz ízlésű rézlemez-ből készült könyvvereteket találtak.

A templom és a kolostor talán össze volt kötve egymással, méghozzá úgy, hogy a templom északi oldalával a kolostorra támaszkodott, déli oldalát pedig támpillérekkel erősítették meg. Tájolása délnyugat-északkeleti volt, így az oltár előtt álló pap napkelet felé fordulva végezte a szertartásokat. A keletelt templomszentély a nyolcszög három oldalával zárult. A hajó hosszúsága több mint 30 méter volt és igen hosszú szentély zárta. Ennek az egyhajós szerzetesi templomnak a hosszú szentélye indokolt, ha figyelembe vesszük a templom rendeltetését; elsősorban a bencések részére épült és csak másodsorban a világi hívők számára. A regulában előírt karimádságok és zsolozsmák, amelyet éjjel, nappal az előírt időben együtt kellett elvégezniük, befolyásolták az építkezést.

A torony valószínűleg a nyugati oldalon lehetett, bár ez tipikusan a román stílusú templomokra volt jellemző. A templom befogadóképessége rendes körülmények között 250 lélek volt, zsúfolva azonban 800 ember is elfért benne. Falait gótikus, faragott homokkőből rakták, amelyeket rózsaszínűre festettek. A templom hatalmas ablakait korong alakú ablaküveggel látták el.

A Szent Vér ereklyét – minden bizonnyal úgy, mint Garamszentbenedeken – nem a templomban, hanem a kolostorépületben, egy számára külön kialakított kápolnában őrizték. Csak ünnepek alkalmával mutatták fel egy magas erkélyről, mely a templomba nyílt, s az összesereglett népsokaság így láthatta és hódolhatott előtte. Ezt az a tény is alátámasztani látszik, hogy Perényi Péter, amikor elrabolta az ereklyét, Siklóson, a várban helyezte el, a kápolnára egy reneszánsz ablakkeretet, loggiát vágatott. Valószínű, hogy Perényi még a monostortemplomban látottak hatása alatt állott, és az ottanihoz hasonlóan képzelte el az ereklye méltó környezetét. Az ablakkeret napjainkban is látható, mely alapján rekonstruálhatjuk az ereklye őrzési helyét.

A siklósi ablakkeret két oldalán egy-egy domborművekké díszített pilaszter húzódik, s ezek reliefjei Krisztus kínszenvedésének eszközeit ábrázolják. Legfelül egy-egy angyalfejecske látható, melyeknek állai alatt szalag lóg le, s a szalagra egymás alatt a kínszenvedés eszközei vannak felkötözve: a kehely, kereszt és a létra, harapófogó és kalapács, a töviskoszorú három szeggel, lándzsa és szivacsos nádbot, néhány bizonytalan rendeltetésű tárgyon kívül Veronika kendője, a keresztfelirat papirusztekercse, két gombosvégű korbács, végül Krisztus köntöse és a három játékkocka.

Az ereklye őrzési helyéről szóló elméletet támasztja alá az a dombormű is, amelyet az apátság területén találtak és szintén Krisztus kínszenvedésének eszközei vannak rávésve. A Báticasék határában előkerült középkori kegyérem is a báciai kegyhelyhez kapcsolható, hiszen mindkét oldalán Krisztus kínszenvedésének eszközeit ábrázolja, felirata pedig: *Passio Christi conforta me* = Krisztus kínszenvedése erősíts meg engem.

A báciai apátság Szent Vér ereklyéje

A Szent Vér ereklyéről az első adat a Thuróczi-krónikában maradt fenn, amely már országosan ismertnek tünteti fel. Eszerint Garai János a Szent Vér ereklyének tulajdonítva kiszabadulását spalatói fogságából, Báciara zárandokolt és roppant nehéz bilincseit a templom ajtófélfájára akasztotta fogadalmának emlékére. Alig néhány évvel később 1420-ban a messzi Erdélyből, a kolozsmonostori konvent utasít egy gyilkosság vádjába keveredett embert zárandoklatra „*ad limina sacratissimi Sanguinis Christi*” – azaz Krisztus legszentebb vérének küszöbéhez. Bővebb felvilágosítást ad az ereklyéről IV. Jenő pápa bullája, amely búcsút engedélyez az apátságnak. Ebben elmondja, hogy Zsigmond király azon kéréssel fordult a Szentszékhez, hogy „*a Szent Benedek rend báciai monostorának, hol Krisztusnak csodálatos, az Oltáriszentségből kiömlő vére és néhány más ereklye van*”, búcsút engedélyezzen. Még azt is megtudjuk, hogy az ereklyét Úrnapján a népnek nyilvánosan megmutatják, amelyek látására csodálatos népsokaság özönlik oda. A pápa pedig mindazoknak, akik felkeresik az apátság templomát, 10 évi és tízszer negyven napi búcsút engedélyez.

Ransanus püspök, aki a nápolyi király követeként tartózkodott Mátyás király udvarában, könyvet írt Magyarország nevezetességeiről. Báciáról azt mondta, hogy kis falu ugyan, de nagyon figyelemreméltó az ott lévő ereklye miatt, ugyanis ott látni lehet a Szentostyában Krisztus vérének, testének részecskéjével együtt, amint ezt igen sokan állítják, akik látták.

Kapisztrán János szentté avatási perében is hasonlókat olvashatunk a báciai ereklyéről. Eszerint egy Klára nevű asszony súlyos betegségében Báciara vitette magát, „*ahol Krisztus vértől mutatják a népnek, hátha kegyes lenne hozzá az isteni irgalom és meggyógyítaná.*” Ezekből a forrásokból annyi bizonyos, hogy maradandó ereklyével rendelkezett a báciai egyház, amelyet nagy tisztelet övezett.

Holub József 1940-ben a Festetics-család levéltárában megtalálta az ereklye egyetlen ábrázolásos emlékét Vince báciai apát 1500. évi búcsúlevelének pecsétjén. A 216/164 mm nagyságú oklevél alján papírfelzetű, rányomott pecsét látható. A 24 mm átmérőjű pecsét monstranciát, szentségmutatót ábrázol, amely talpával a pecsét alján áll, teteje pedig a pecsét felső szélét érinti. Így köriratnak már nem lévén hely, csak a két félkörbe írhattak néhány betűt. A lenyomat erősen elmosódott, a bal félkörben látható egy Ω betű. Feltételezhetjük, hogy az A és Ω jelképet vésték rá, mivel a latin egyház más formában nem használ görög betűket.

A díszes monstrancia stílusjegyei jellemzően 15. századiak. A pecsétképen mintha egy háromhajós gótikus templom keresztmetszetét látnánk. A közepén kristályból,

vagy üvegből készült tokban helyezték el az ostyát félhold alakú lunulába foglalva. A képen a lunula nem látható, mert az ostya kitölti a szentségtartó egész belsejét. Ezt azért rendezte el így a pecsétvéső, mivel az aránylag kis helyen csak így tudta megoldani a feladatot, nevezetesen azt, hogy feltüntesse az ostyán megjelent és állandóan látható Szent Vér – felül kettő, alul egy – cseppjeit. Amikor a monostor kincseit a mohácsi csata után Pannonhalmára vitték, jegyzéket készítettek róluk, melyben szerepel a Szent Vért őrző monstrancia és egy kis pallium, amelyet az ereklyéhez használtak. Valószínűleg Vince apát pecsétnyomójáról van szó. A Szent Vér ereklyéhez tartozott egy fehér damasztból készült takaró és két kis ezüst korona is, melyeket Kanizsai Dorottya készíttetett.

A bátai Szent Vér kultusz

Töredékes adatainkból is egyértelműen kitűnik, hogy a társadalom minden rétege részt vett a bátai búcsújárásokon. Az uralkodók közül első adatunk Zsigmond királyról szól, aki először 1391-ben Pozsegavárra menet fordult meg itt. 1395 április közepén a húsvéti ünnepek alatt látogatja meg az apátságot, 1409 júliusában Pécsről jövet töltött el négy napot, majd 1420 szeptemberében ismét Bátán járt. 1434-ben az ő kérésére engedélyezte IV. Jenő pápa a búcsút azoknak, akik Úrnapján elzarándokolnak az ereklyéhez.

Feltűnő a Hunyadi család nagy tisztelete a Szent Vér iránt. Kónyi Mária ezt azzal magyarázza, hogy Hunyadi János 1440-ben az apátság közelében győzte le Garai László seregét, s e csata után került országos méltóságokba. Az ajándékokból ténylegesen arra következtethetünk, hogy a híres törökverő gyakran megfordult Bátán. Egy fennmaradt jegyzék szerint két értékes dalmatikát ajándékozott. Özvegye, Szilágyi Erzsébet egy „Nagh Barson”-nak nevezett 75 forint értékű kazulát adott, amelyet egy arannyal, s gyöngyökkel kivarrott kereszt ékesített. Ezen kívül adományozott még két aranykezes kazulát is. A jegyzék írója szerint Hunyadi László, kivégzése előtt utolsó órájában is megemlékezett az ereklyéről, gazdag ajándékokkal halmozta el az apátságot és azt kívánta, hogy egy fekete bársony, s arannyal díszített kazulát vigyenek Bátára.

Mátyás király, aki a fennmaradt adatok szerint három alkalommal is hosszabb időt töltött a bátai monostorban, két arannyal átszőtt, 200 forint értékű damaszt kazulát, két bíborszínű aranyos kazulát, egy pár damaszt dalmatikát, két bársony palástot és két dús aranyozott bársony antependiumot ajándékozott. Ezeknek a ruháknak az összértéke 152 forint volt. Fia, Korvin János herceg négy bársony kazulát adott 200 forint értékben.

II. Ulászló király 1495-ben Pécsről jövet szakította meg útját, hogy meglátogassa az apátságot, majd 1512-ben még egy alkalommal felkereste a Szent Vér ereklyét.

II. Lajos kétszer is itt várta be késlekedő seregét. Először 1521-ben, majd 1526-ban, amikor is a mohácsi csata előtt több napot töltött Bátán, s a csata előtt utolsó gyónását és szentáldozását is itt végezte.

Viszonylag kevesebbet tudunk a főpapság zarándoklatairól. Azt azonban biztosan állíthatjuk, hogy gyakran megfordultak a Szent Vérnél. A pápai nunciások általában útba ejtették a hadi út mentén lévő apátságot. Már az 1337-ben Magyarországra küldött legátus is a bátai apátot bízta meg azzal, hogy a pápai rendeletet a bencés monostorokba eljuttassa. Az 1480. évi jubileumi búcsú alkalmával Aragoniai János bíboros, legátus Lénárd apátot, 1500-ban pedig Golf-i Gáspár püspök Vince apátot nevezte ki búcsúbiztossá. A magyar főpapok közül Gergely milkói püspökről és esztergomi vikáriusról tudjuk, hogy Bátán a búcsújáráson részt vett. Széchy Dénes esztergomi érsek pedig 1460-ban István minorita apáti beiktatásakor kereshette fel az apátságot, ugyanis ő eszközölte ki a pápánál, hogy István kolduló szerzetes létére apát lehessen. Várdai István kalocsai érsek levelezéséből pedig megtudjuk, hogy az érsek különböző családi ügyeinek elintézése miatt tervezett utat Bátára.

A már említett leltár tanúsága szerint az országbárok halmozták el a Szent Vér ereklyét a legtöbb ajándékkal. **s már az ereklye első említése is egy báró fogadalmával kapcsolatos. Garai János ugyanis - aki az 1415. évi boszniai hadjáratban fogságba esett – kiszabadulva spalatói fogságából „a bátai monostorba vitte roppant nehéz bilincseit a Megváltó vérének dicsőségére, fogadalmának örök emlékére.”** Ezek a súlyos vasgolyók még a 15. század végén is ott függtek a bátai egyház ajtófélfáin, hirdetve **Garai csodás módon történt kiszabadulását.** A főúri adományozók sorát Török Imre – Török Bálint apja – nyitja, aki egy vörös színnel kevert fekete miseruhát adott, amelyik ugyan nem volt be-aranyozva, de a hátára egy keresztet hímeztek tiszta aranyból. Szapolyai Imre nádor zarándoklatakor egy tiszta arany kazulát adott. Kinizsi Pál özvegye, Magyar Benigna 50 forint értékű vörös bársony miseruhát ajándékozott, amely ugyancsak aranyozás nélkül készült, de a hátdíszén lévő kereszt *„teljes egészében arannyal van átszőve”*. Vingárti Geréb Péterné – Mátyás király anyai unokatestvérenek özvegye – egy egészen aranyos kazulát adott 100 forint értékben.

Garai Jób, a Garai család utolsó tagja két 50 forintot érő kazulán kívül ajándékba hozta Szent Ákos fél ember nagyságú ezüstsobrát 6 gíra értékben. Perényi Imre, ki Szerémi György elbeszélése szerint *„becstelenséget terjesztett János apátról és kizáratta”* a monostorból, szintén az ajándékozók között van. Ő egy egészen arannyal hímzett kazulát adományozott. Felesége, Kanizsai Dorottya – miután a fia által elrabolt ereklye visszakerült Bátára – damaszt szentségtakarót készíttetett a Szent Vér tartójára, amelyet két ezüst koronával díszíttetett. Végrendeletében pedig egy fehér damaszt arannyal díszített miseruhát, valamint két ezüst gyertyatartót hagyott a bátai monostorra. A főurak sorát az oklevélben Ráskai Balázs zárja, aki két 2 gírat érő mellkeresztet ajándékozott ezüst láncokkal. A jegyzék felsorol még az adományozók nevének megjelölése nélkül egy doboz drágakövet, egy másik ládában ezüst ékszereket, fátylakat, sudáriákat, különböző színű taft szöveteket, főpapi kesztyűket, cipőket és az apát főpapi ornátusát kiegészítő egyéb ékszereket, amelyeket ugyancsak főurak adományozhattak. Szerémi György visszaemlékezéseiben elmondja azt is, hogy Báthori András a naszá-

dosok kapitánya 1521-ben a török ellen indult Nándorfehérvárra. Útközben betért Bátára, s „*elment a Vérhez, hogy elnyerje a búcsúkeresztet és ott várja meg Lajos királyt.*”

A köznemesség búcsújárásáról már kevesebbet tudunk. Ők nem tudtak ilyen értékes ajándékokat hozni az apátságnak, így nevüket fel sem jegyezték. Néhány elszórt adat azonban bizonyítja, hogy a nemesség is részt vett a bátai búcsúkon. 1447-ben az apátságot a Bodrog megyei Báliak ajándékozták meg, akik Bál és Kulacs helységekben adtak földet. 1480. március 24-én Lénárd apát állított ki egy búcsúlevelet Zsófia asszony, Pécsi Miklósné részére, aki Bátára zarándokolt, hogy elnyerje a jubileumi búcsút. A következő évben Lénárd apát Karánsebesi Garalyschai Jakabnak állított ki ugyanilyen búcsúlevelet. Utóda Vince apát idejéből való, az 1500. évi jubileumi búcsúból az az oklevél, amelyet Anna asszony, Pethő Jánosné részére állítottak ki. Férje, fia Ferenc és sógora György 1500-ban Loretóba készültek zarándokútra, Anna asszony úgy látszik nem mehetett velük, ezért zarándokolt el Bátára.

A búcsújárás a városi polgárságtól sem volt idegen, 1461-ben például Klára, Péter pécsi polgár özvegye, olyan súlyos fájdalmakat érzett lábában és egyik kezében, hogy sem járni nem tudott, sem azt a kezét nem tudta kinyújtani. Annyira gyötörték fájdalmai, hogy fogadalmat tett, mely szerint kocsin Bátára vitette magát „*hol Krisztus vérző testét mutatják a népnek, hogy talán kegyes lenne hozzá az isteni irgalom és meggyógyítaná.*”

Szlavóniai Gál is azt vallotta Kapisztrán János sírjánál, hogy lábai megbénultak, s mert orvosságot nem talált bajára, Bátára vitette magát kocsin. Majd „*kimenvén Bátáról, ahogyan odaérkezett, útközben teljesen meggyógyult.*”

A budai polgárok szervezett zarándokutakon is részt vettek, amelynek egyik állomása volt Bata. Ilona asszony, Budai Bálint özvegye több asszonnyal együtt „*búcsúkra vágyakozva*”, zarándokútra indult Bátára, Pécsre és Újlakra. Már úton voltak, amikor egy asszony lebeszélte Ilonát a továbbmenetelről, mondván, hogy ő is járt Újlakon, de alig tudott megmenekülni az útonállók elől. Ilona visszafordult, de megbetegedett, egyik lába megbénult. Ez arra indította, hogy folytassa zarándoklatát fájdalmai ellenére. Bata és Pécs felkeresése után jutott el Újlakra.

Huszár Kálmán soproni polgár 1528. december 23-án végrendelkezett, meghagyva fiának, hogy zarándokoljon el Bátára. Nagy Ágoston bátai polgárt pedig – kinek vendégfogadója is volt Bátán – a legbőkezűbb adományozók között találjuk, aki egy vörös bársony bőven aranyozott kazulán kívül egy fekete damaszt kazulát, valamint egy fehér teljesen arannyal átszótt kazulát adományozott az apátságnak.

A köznép zarándoklatairól már a pápai búcsúbulla is megemlékezik, s csodálatos népsokaságról beszél. Valószínű, hogy a zarándoklást akarta elősegíteni Rozgon-i Simon országbíró is, amikor az 1411 decemberében kelt oklevelében „*minden utazónak, kereskedőnek, vásározonak és más embernek, akik a bátai egyház határai között, akár a Duna vizén, akár szárazföldön lefelé, vagy fölfelé mennek*” vámmentességet engedélyezett. Ennek ellenére a bátai egyház részéről is hallunk jogtalan vámszedésekről. 1449. július 7-én ugyanis Bodrog vármegye elöljárói kiszálltak Szeremlére, s azt tapasztalták, hogy mi-

dőn Töttös László jobbágyai és népei Bátára zarándokolva, Szeremléhez értek, László apát vámszedői mindegyiküktől adót és vámot szedtek.

1485-ben a Baranya megyei Körtvélyesről többen útrakeltek feleségeikkel és gyermekeikkel együtt, hogy megtekintsék a bátai Szent Vért. Már hazafelé mentek, amikor egy öt éves kisfiú meghalt. A szülők siránkozva göngyölték vászonba a holttestet, s a kocsis hátsó részében helyezték el. Két mérföldet haladtak, amikor egyesek azt tanácsolták, hogy a meleg miatt a legközelebbi faluban temessék el a halottat. Mások azonban azt ajánlották, hogy tegyenek fogadalmat. A szülők miután fogadalmat tettek észrevették, hogy a vászonba göngyölt gyermek ide-oda mozog.

Azt, hogy mennyire ismerték a Szent Vért az egész országban, két, Erdélyből származó adat is bizonyít. 1420-ban a kolozsmonostori konvent előtt zajló gyilkossági ügyben az volt a megegyezés feltétele, hogy a gyilkossággal vádolt személynek az elhunyt lelki üdve érdekében Bátára kellett zarándokolnia „ad limina sacratissimi sanguinis Christi”. A másik adat már a hitújítás korából való tanúvallomás. Scholcz György, Vajdahunyad lutheránussá lett várnagya egy jegyzőkönyv szerint így szitkozódott:

„Hol vannak azok a rablók? Alami zsnás Szent János, Kapisztrán Szent János és más magyarországi szentek? Ha szentek, miért nem védték meg Budát és Magyarországot a török ellen? És hol van az a bátai SzentVér? Miért engedte ez a bálvány, hogy felégessék és elpusztítsák a helyét és Magyarországot, ha igazán szent?” Ezekre a szavakra még a jegyzőkönyv írója is csak ezt mondhatta: „Bocsásson meg nekem az irgalmas Isten, hogy ezt a káromlást le mertem írni.”

A hódoltság kora

A török berendezkedéssel Bata élete is megváltozott. A súlyos csapást, mely 1539-ben érte, hamar kiheverte. 1543-ban már számottevő a lakossága van, élén zsidó bérlő, s török kádi áll. Különösen a kikötő forgalma nőtt meg, ugyanis az egész évszázad folyamán itt hajtották át a Dunán az Alföldről érkező marhacsordákat, melyeket Itália és Dél-Németország vásáraitra vittek. Ez maga után vonta a bátai vásárok jelentőségének növekedését, s azt, hogy a gazdag mezővárost több földesúr is igyekezett megszerezni. Végül Ferdinánd király az apátsági javadalommal együtt Szigetvár várának fenntartása érdekében a szigeti kapitánynak adományozta. Először Horváth Márk, majd Zrínyi Miklós adóztatta. Zrínyi túlkapásairól, erőszakoskodásairól sok forrás beszél. Szabó Péter bátai bírós is hosszú hónapokat raboskodott a szigeti vár börtönében, mert a meghatározott vámot a kikötőben nem szedette be.

A virágzó mezővárosi életnek a tizenöt éves háború pusztításai vetettek véget. A lakosság létszáma megfogyatkozott, s a megmaradtak védettebb helyre, a Duna mocsaraiba húzódtak. A reformáció fokozatosan terjedt köztük. 1621-ben Dallos Miklós pécsi püspök azt írta, hogy a bátaiak, akik addig Dunaszekcsőre jártak át istentiszteletre, ebben az évben református prédikátort fogadtak be.

1627-ben került a bátai apátsági javadalom Veresmarti Mihály pozsonyi kanonok kezébe, aki maga is protestáns volt, s felnőtt korában rekatolizált. Ő, amint megkapta

az apáti kinevezését, levelet küldött jobbágyainak az apátsági birtokok rendbehozatala céljából. „Attól pedig ne tartsatok – írja – hogy valami kemény és rajtatok könnyörülni nem tudó úrra akadtatok, mert én földeteket laktam, inségeteket láttam, szánakozni rajtatok tanultam”. Amikor pedig megtudta, hogy jobbágyai áttértek a protestáns hitre, tollat ragadott, s *Intő és tanító levél* címmel könyvet írt nekik, melyben az ősi keresztény hitben való megmaradásra intette őket. A könyv 1639-ben jelent meg Pozsonyban. Veresmarti közeli halála után az egymást sűrűn váltó javadalmas apátok semmit sem változtattak a fennálló helyzeten, s a felszabadító háborúk harcai még inkább hozzásegítették, hogy elnéptelenedjék a környék.

Az egyesített bátai és bátaszéki uradalom

1686-ban Badeni Lajos csapatai elfoglalták Simontornyát, Tolna megye területe felszabadult a török uralom alól, de a harcok csak a zentai győzelem után fejeződtek be, ami a kultúrtáj további pusztulását okozta, a hagyományok szerint mindössze hat bátai család vészelte át ezt az időszakot a környező erdőkben.

A bátai apátság ura 1687-1694 között Jány János, 1694-től Jány Jakab lett. A Jányak apáturaságával új szakasz kezdődött az egyesített bátai és cikádori apátság történetében. Fő törekvésük a falvak benépesítése, a termelés megindítása, majd növelése volt. Jány Jakab apát az elnéptelenedett vidék többi földesurához hasonlóan - nem kevés engedménnyel igyekezett a jobbágyokat a faluba csábítani. A természetbeni szolgáltatást hamar felváltotta a pénzbeli megváltás, ami mindkét fél számára előnyösebbnek bizonyult, a falu népessége gyors növekedésnek indult.

Jány apátot 1726-ban bátaszéki kastélyában rác rablók meggyilkolták, az apátság megüresedett, a kincstár nevében Szalay Mihály jószágkormányzó irányította az uradalmat. Bár még Jánynak sikerült elérnie, hogy a bencések kapják vissza halála után a birtokukat, a király nem tartotta be ígéretét: az új apát 1728-tól Kollonich Zsigmond bíboros, bécsi érsek lett. 1751-ben bekövetkezett halála után az apátságot a Mária Terézia által alapított nemesi akadémiának adományozták. A korábbi úrbéri szerződések érvényben maradtak, egyelőre egyik fél számára sem volt fontos a megváltoztatásuk: a mezőváros jobbágyai kiváltságos helyzetet élveztek fél évszázadon keresztül.

Mária Terézia a jobbágyi szolgáltatások egységesítésére – elvileg a jobbágyi terhek mérséklésére –, az egész országra érvényes urbáriumot bocsátott ki. Számos településen azonban – főként a korábbi hódoltsági területeken – az új szerződés a korábbinál jóval nagyobb terhet jelentett a jobbágyok számára. A bátaiakból elsősorban a tényleges, természetbeni szolgáltatások megkövetelése váltotta ki a legnagyobb ellenállást, ezért a mezőváros a Duna gyakori kiöntéseire, áradásokra hivatkozva az urasághoz fordult, hogy úrbéri tartozásait továbbra is a korábbi szokás szerint teljesíthessék, melyet Kliegl Ignác, az uradalom teljhatalmú megbízottja el is fogadott. 1774-ben a bátaszéki uradalmat bérbe adták Kliegl Sándornak, aki szintén hozzájárult az előbbieket szerinti jobbágyi szolgáltatásokhoz, sőt ezek pénzbeli megváltását is lehetővé tette, majd a szerződést 1779-ben egész bérleti idejére kiterjesztette. Ezzel a bátaiak olyan

különleges kedvezményekhez jutottak, amelyeket csak a szintén alapítványi uradalmak: Szekszárd és Földvár mezővárosok jobbágycsoportjai élveztek.

Báta és az uradalom viszonyában alapvető változás állt be a 19. század elején. Kliegl Sándor után az új plenipotenciárius – gróf Rump – 1800. április 17-én úrbéri rendezési pert kezdeményezett: részint az uradalom engedélye nélkül kiadott hátrányos szerződések megváltoztatására, részint a jobbágytelkek számának új megállapítására. Ezzel fél évszázados per kezdődött a bátaszéki uradalom és a bátai jobbágyok között, ami egybeesett a Duna megregulálásának munkálataival, az ártér és a mentesített területek művelési módjának megváltozásával, ismétlődő károkkal és új haszonvételekkel.

A rendezési pert 1846-ban zárták le, ahol elismerték a jobbágytelkeket, s elrendelték a Duna szagztatások által létrejött változások felmérését, telekkönyv és újabb szerződési javaslat készítését. Ilyen stádiumban érte az 1848-as év a bátai úrbéri viszonyokat, mikor a jobbágyok telkeik tulajdonosává váltak.

Jobbágyfelszabadítás és ármentesítés

Az 1848-as forradalom és szabadságharc legfontosabb vívmányát, a jobbágyfelszabadítást az 1853-as császári pátenst is megerősítette. 1857-ben a bátaszéki uradalom pert indított a birtokviszonyok tisztázására, melynek eredményeképp előzetesen megállapodtak a legelő megosztása, az erdei haszonvételek rendezése, irtványok visszaváltási és a maradványföldek megváltási kérdései tekintetében. Az uradalmat 78 egész telek után államilag kárpótolták (a zsellérelkeket is egészre számították át), s mindkét fél megalapozására rendezték a szőlődezmát.

1875-ben azonban az uradalom újabb keresetet nyújtott be a kérdés végleges rendezésére. Azt kérték, hogy csak azokat a telkeket ismerjék el úrbéresnek, amelyek után állami kárpótlást kaptak, s a Duna által elvett hiányokat a maradványföldekből egészítsék ki. A korábban előnyös helyzet, azaz a bátaiak törekvése, hogy a lehető legkevesebb telek legyen úrbéres jellegű, hiszen az után jóval kevesebb szolgáltatással tartoztak, most visszájára fordult: a maradványföldek megváltását a volt jobbágyoknak kellett kifizetni, nem az állam kárpótolta a földesurat. Ezért a bátaszéki uradalom 25 ezer forint megváltást követelt a bátaiaktól, amibe ők természetesen nem nyugodtak bele. Az újabb perben négy év múlva hoztak ítéletet, amelyben csaknem mindenben a volt jobbágyok érvei bizonyultak megalapozottabbnak. A 18. századi szerződéseket elismerték úrbért pótlónak, s elrendelték eszményi telkek felállítását, ami állami kárpótlás alá esett, így Bátán nem maradt megváltandó remanenciális föld.

A legelő-elkülönözésnél is az eszményi telkeket vették figyelembe, ezért az uradalomnak 2600 holdat kellett kiadnia a település számára, az erdőből pedig telkenként 4 holdat kaptak, a többiben megszűnt a faizás. A nádlás kérdésében az uradalomnak adtak igazat, az egész 550 holdat megtarthatták. A bátaszéki uradalom fellebbezett a számára hátrányos ítélet ellen, Bátán pedig a legelőilletmények szétosztása körül súlyos

ellentétek keletkeztek a kis- és nagyobb birtokosok között. Így a hosszas pereskedés a volt jobbágyoknak jelentős anyagi hasznot s nem kevés gyűlölködést eredményezett.

A 19. századi vasútépítésekkel jelentősen csökkent a Dunának, mint vízi útnak a jelentősége. Bába korábbi közlekedési csomópont szerepét az 1909-ben elkészült bajai vasúti híd, majd a Baja-Bátaszék közötti közút végleg megszüntette, amit az érintettek még évtizedekig nem hittek el, hiszen a középkori faluközpontban a rév helyére 1913-ban kőhidat építettek, majd kövesutat készítettek a Szigeten át a kompig, amely 1950-ig összekötötte Bábát és Szeremlét. A bátai dunai révátkelés azonban korábbi fontosságát már sohasem kaphatta vissza.

Az ármentesítések, vízszabályozások, a vasútépítések miatt fontos haszonvételektől esett el Bába lakossága, de az áradásoktól megkímélt területeken alapjaiban változott meg a gazdálkodás, amely annak jövedelmezőségét is átalakította: a Sárköz népe – a kor általános felfogása szerint – a huszadik század elejére meggazdagodott.

A Szent Vér templom építése

Az első világháború és a szerb megszállás, majd a gazdasági válság után megerősödő bátai gazdatársadalom új templom építését határozta el. Fájth Jenő apátplébános áldozatos tevékenységének köszönhető, hogy a Klastrom-hegyen ma templom áll, hirdelve az egykori híres búcsújáró hely, valamint a Hunyadiak emlékét.

Fájth Jenő bonyhádi gimnáziumi hittanárt 1922-ben helyezte a megyés püspök Bábára. Már ekkor felmerült egy új templom építésének gondolata. „*Templom építését a szükséglet követelte meg*”, mivel a közel 4000 lelket számláló község barokk plébánia temploma nem tudta befogadni az embereket. Ráadásul ez „*a templom a nagyrészt reformátusok lakta Alsözög határán áll és a körülbelül négy és fél kilométer hosszú község katolikus népének jórészt 2-3 km utat kell megtennie sárban, fagyban munkában fáradtan, hogy templomba mehessen*” – írta Hóman Bálint kultuszminiszternek.

A bátai egyházközség képviselő-testülete 1930-ban határozatot hozott egy új templom felépítésére a Klastrom-hegyen. Fájth Jenőnek sikerült az ügy mellé állítania a megyéspüspök mellett Hóman Bálint kultuszminisztert, Zichy Gyula kalocsai érseket és Mosonfi Dénes pápai prelátust.

Fájth Jenő 1932-ben kezdte a búcsújáróhely múltjának felkutatását az Országos Levéltárban, valamint barátai segítségével a római levéltárakból is szerzett anyagokat. Sokat dolgozott, legtöbb munkája azonban kéziratban maradt, csak „A bátai Szentvér” című novelláskötet előszavában jelent meg egy rövid tanulmánya bevezetőként. Ekkor az építkezés feltételei még hiányoztak, így az egykori apátság helyét egy akácfa keresztel jelölték meg, melyet a bátai férfiak vittek fel vállukon a Klastrom-hegyre.

1933-34-ben széles körű gyűjtő akció indult az új bátai templom építése érdekében, melynek élére Tolna vármegye alispánja állt. A megyéspüspök körlevélben hívta fel a hívek figyelmét, hogy az egyházközségek is járuljanak hozzá a templomépítéshez, a katolikus iskolák pedig tartsanak ünnepélyt, s a befolyt összeget ajánlják fel, így a pécsi egyházmegye saját ügyének tekintse az új templom építését.

Hóman Bálint kultuszminiszter Lechner Lóránt építésmérnök terveit fogadta el. 1937-ben a megyei múzeum Csalog József vezetésével régészeti kutatást végzett a helyszínen, ezzel elkezdődött a térrendezés.

Az országos gyűjtésből, a Theresianum jövedelméből és a község felajánlásából indulhatott meg az építkezés 1938 augusztusában. Lechner maga felügyelte a munkát a helyszínen. Még 1938-ban tető alá hozták az épületet, tavaszra a vakolással is elkészültek. A kivitelezési munkákat 1939. június 27-én fejezték be. Az építkezésen kb. 100-120 ember dolgozott, közülük 40 lehetett a kőműves, kőfaragó. „*A templom 180 ezer pengőbe került, ebből 150 ezer téglát, 340 egész napos fuvart, 1000 napszámot, 800 pengő készpénzt és a gyűjtésből befolyt 25 ezer pengőt adott az egyházközség, a többi az alapítvány terhére*” ment. 1939. május 7-én Tolna vármegye alispánja ismételten gyűjtést engedélyezett, ezúttal a Hunyadi emléktemplom belső berendezésének részbeni fedezésére, szép eredménnyel.

A templomot 1939. október 1-jén szentelte fel Virág Ferenc pécsi püspök. Az ünnepre kb. 6000 főnyi zarándok gyűlt össze a megye vezetőivel és a környéken élő papság képviselőivel együtt. A püspök a következőket mondta szentbeszédében: „*A világ teremtése óta sok vér áztatta már a földet, de ezek minden cseppje Káintól a ma háborújáig bosszúért kiáltott az égre. Csak egy ember volt, az Istenember, akinek vére nem bosszúért, hanem bocsánatért, irgalomért esdekelt a Teremtőhöz. Mi ennek a Szent Vérnek a titulására szenteljük ezt a templomot. Szenteljék meg a hívek imával, könnyel és munkával e szent helyet, s ha a harang megszólal, jöjjön mindenki, ne legyen soha üres a templom. Tegyétek ti erőssé ezt a templomot. Ha nem is történelmi csoda, de hadd lássák, hogy Báta népe megbecsüli a múltat.*”

A templom felszentelése után hamarosan a környék kedves búcsújáró helye lett, főleg július első vasárnapján keresték fel sokan. Fájth Jenő azt tervezte, hogy pálosokat telepít le Bátán, ebben azonban a II. világháború és 1945. december 6-án bekövetkezett halála megakadályozta. Az új politikai rendszerben a Szent Vér búcsú háttérbe szorult, csupán Krisztus Vére ünnepén jött össze a környező papság és ünnepelt együtt. Az 1980-as évektől Sudár Imre apátplébános szervező tevékenységének köszönhetően ismét felvirágzott a bátai búcsújáró hely, ahova az egész országból érkeztek és érkeznek ma is zarándokok a hagyományosan július első vasárnapján tartott búcsúnapra.

A bátai Szent Vér templom

A bátai Szent Vér templom Lechner Lóránt okleveles építésmérnök tervei alapján épült, neoromán bazilika stílusban. A templom egytornyos, háromhajós, félköríves szentélyzáródású épület. Hosszúsága 44,5 szélessége 37,4 méter, a nyugati bejárata előtt oszlopos előcsarnok áll. Az oszlopcsarnokon keresztül jutunk el a három tölgyfából készült kapuig. A kapuk fölött félkörívben domborművek láthatók, középen a Magyarok nagyasszonya, balra Szent István, jobbra Szent László király ábrázolásával. A kapuk mellett kívül egy-egy kápolna is található. Az északi oldalon lévő kápolnában áll az a kereszt, amellyel 1932-ben az egykori apátság helyét megjelölték. Benne két

emléktábla látható, a templomot építtető Fájth Jenő apátplébánosnak és a tervező Lechner Lórántnak állít emléket. A bejáratoktól jobbra lévő kápolna a Hunyadiak emlékét hirdeti.

A templom körül sétálva a többi oldalbejárat fölött is félköríves faragványokat találunk. A torony ajtaja fölött Mátyás király címere, a Szent László kápolna külső bejárata fölött a Szent László herma faragott ábrázolása látható, míg a sekrestye két kijáratát a Szent Jobb és a mandorlába foglalt Krisztus monogram díszíti.

A templomba belépve megragadja a látogatót az épület egyszerűsége, harmóniája. A mellékhajókat elválasztó oszlopsorok oszlopfőinek díszítésében a honfoglaló ősök és a korai Árpád-kor faragványainak növényi ornamentikája jelenik meg, egy-egy címerpajzzsal a közepén. E címerek a magyar történelmet és a kereszténység szimbólumait idézik elénk. Figyelemre méltó a templom bazilikákra emlékeztető, lapos mennyezete. A gerendák között végigfutó deszkakazettákat a Sárköz jellegzetes népi motívumai díszítik. A főhajó apszisában lévő márvány főoltár előlapján egy töviskoronás Krisztus fej, jobbról és balról hódoló angyalok domborműves képei láthatók. Az oltár fölött hatalmas kereszt magasodik, rajta a híres limpiászi Krisztus életnagyságú korpuszával. A déli mellékhajó végén Jézus Szíve, az északi mellékhajó végében Szűz Mária szobra áll. A mellékhajókban is állnak szobrok. Az északi mellékhajó közepén a Piéta-szobor, nem messze tőle Árpád-házi Szent Erzsébet. A déli mellékhajóban a Magyarország nagyszonyának 1896-ban tiroli mesterek által készített festett fa szobra áll, mely a Somosi kápolnából került a templomba. Az északi mellékhajó végén jutunk a Szent László kápolnába, ahol a templomot építtető Fájth Jenő apátplébános nyugszik.

A templomban lévő ajtók fölött is találunk félköríves domborműveket. A szentélyben a sekrestye felett a Szentháromságot szimbolizáló galamb, vele szemben a kápolna szentély felőli kijáratán az Isten báránya ábrázolás látható. A Szent László kápolna bejárata fölött Krisztus monogram két hal között, míg a kórusfeljáró ajtaja fölött pedig két kereszt között kehely látható.

A templombelső nyugati végén, a déli oldalon van a Szent Sír kápolna, az oltár két oldalán Páduai Szent Antal és Kis Szent Teréz szobra áll. Az északi oldalon, a Szent Sír kápolnával átellenben található a kórus, illetve a torony feljárata. A torony érdekessége, hogy a harangok szintjén oszlopos körbe járható erkélyt alakítottak ki, ahonnan gyönyörű panoráma várja a bátor látogatót. Tiszta időben Szekszárd, Baja, sőt a pécsi TV torony is felismerhető. A toronyban két harang lakik. A délidőben is megszólaló közel 12 mázsás Hunyadi emlékharangot felirata szerint: *„Szent László király tiszteletére, a Hunyadiak dicsőséges emlékezetére, Szent István király 900 éves jubileumi esztendejében Bába község, mint erkölcsi testület adományozta”*. A hatalmas harang egyik oldalát a Hunyadiak címere, másikat Bába címere és Hunyadi János lovas domborműve díszíti. A kisebb Szent Mihály arkangyal tiszteletére szentelt harangot 1982-ben, a II. világháborúban rekvirált harang pótlásaként öntötték Budapesten.

A templom körül szép parkban kapott helyet az 1986-ban készült szabadtéri oltár, melynek oltárképét Nemcsics Antal égetett kerámiából készítette. A templomtól délre

lépcső vezet fel a fehér márvány Szent Vér emlékkereszthez, a plébániával szemben pedig Sudár Imre egykori bátai apátplébános sírja előtt tiszteleghetünk.

A templom előterében, az ajtók között az apátság megmaradt kövei és a történelmi múltat bemutató kiállítás látható.

Irodalom

Andrásfalvy Bertalan: A Duna mente népének ártéri gazdálkodása Tolna és Baranya megyében az ármentesítés befejezéséig = Tanulmányok Tolna megye történetéből. VII. Szekszárd, 1975.

Báta évszázadai. Emlékkönyv a bátai apátság alapításának 900 éves évfordulójára. Szerk. Dr. Kápolnás Mária. Báta, 1993.

Évszázadokon át. Tolna megye történetének olvasókönyve. Szerk. K. Balogh János. Szekszárd 1985.

Kónyi Mária-Holub József-Csalog József-Dercsényi Dezső: A bátai apátság és Krisztus-vére ereklyéje. Szekszárd, 1940.

Mohl Antal: A legméltóságosabb Oltáriszentség örökimádása. (A Győri Oltáregyesület 50 éves jubileumára) Győr, 1912.

Sörös Pongrác: Elenyészett bencés apátságok.= A pannonhalmi Szent Benedek-rend története. Bp. 1912. XII/B.

Sümei József: A középkori búcsúk kérdéséhez. = Világtörténet, 1984/4. 27-43

Sümei József: Az Oltáriszentség és a Szent Vér tisztelete a középkori Magyarországon. = Magyar Egyháztörténeti vázlatok 3/1991. 107-121.

Tüskés Gábor-Knapp Éva: A szent vér tisztelete Magyarországon = Művelődéstörténeti tanulmányok a magyar középkorról. Bp. 1986. 76-117.

Képek jegyzéke

Csalog könyvből: 38. Oldal melletti oklevél (Szent Vér pecséttel) eredeti? TMÖL

54. oldal melletti I. tábla 1. Képe (kőtábla) **szkennelni**

62. oldal VII. tábla kőtöredékek **szkennelni**

Szent Vér templom előterében lévő kapubéllet köve **fotózni helyszínen**

Pál apát sírköve (Múzeumból) **fotózni helyszínen**

Siklósi reneszánsz ablakkeret (Siklós várkapolna) **fotózni helyszínen**

Reneszánsz kegyérem (Bátaszék Tájház) **fotózni helyszínen**

Kelyhes kő (Sümei J.) – esetleg az új leletekből valami **fotózni helyszínen**

Szent László herma, vagy valami szép Szent László ábrázolás **kész**

Lázár deák térképéről Báta és környéke hol található? Nálam is van egy színes kópia

Garamszentbenedeki Szent Vér oltár **kész**

Középkori zarándoklat ábrázolása (nálam van), vagy a Mátyás gradualéból

Szent Vér ereklye tartók (Németország – nálam van

Gergely-mise ábrázolása (u.o.)

Összeszerkesztett alaprajz – nálam van

Képek a Szent Vér templomról (külső, belső) **fotózni helyszínen**

Látképek pl. a toronyból **fotózni helyszínen**

Ha belefér, az itt megfordult királyok képei, esetleg főurak sírkövei? Kérdés – Jó ötletnek tartom, megbontaná az első rész tömegét. Szép színes ábrázolások kellenének Pl. Thuróczi krónikából, vagy a Királyok könyve című kiadványból

Szerkesztette: V. Kápolnás Mária
Grafika, design: Frankné Sági Apollónia
Fotó: Vilimi József
Kiadja a Bataért Egyesület
Felelős kiadó: Viliminé dr. Kápolnás Mária
Páskum Nyomda, Szekszárd 2005. Felelős vezető: Farkas János
Készült a Tolna Megyei Önkormányzat támogatásával

A sorozat készülő füzetei:

2. V. Kápolnás Mária: A természet ölelésében és szorításában – Bata a 18-20. században
3. V. Kápolnás Mária: A batabi reformátusok
4. Balázs Kovács Sándor – Balogh Imréné: Néprajzi hagyományok – A Batabi Tájház
5. Szilágyi Miklós – Balogh Imréné: Halászat Bataban – A halászmúzeum
6. Kaján Imre – Horváth Emil – V. Kápolnás Mária: A Duna megregulázása – A szivattyútelep
7. Schmidt Tamás – Sztellik Endre – Szarvas Pongrác: Természeti és táji környezet
8. Czencz János Emlékmúzeum